

Kesäläinen Teodora

Kulttuuriset aikäkäsitteet ja niiden huomioiminen uusimmassa opetussuunnitelmassa

Kandidaatin tutkielma / Bachelor's Thesis

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA / FACULTY OF EDUCATION

Taito- ja taidepainotteinen luokanopettajakoulutus

/ Creative Arts Oriented Primary Teacher Education

2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kulttuuriset aikäkäsitteet ja niiden huomioiminen uusimmassa opetussuunnitelmassa

(Teodora Kesäläinen)

Kandidaatin tutkielma, 37 sivua, 0 liitesivua

Toukokuu 2019

Aika ei ole samaa kaikissa kulttuureissa eikä jokaisessa oppiaineessa, mutta voimme kuitenkin huomioida sen opetussuunnitelmassamme. Suuri osa tutkimuksista liittyen aikaan kulttuurisena ulottuvuutena on korostanut aikaa konkreettisina kokonaisuuksina. Kokonaisuus voidaan jakaa viikosta kuukausiin ja sen myötä opetuslalla lukukausiin ja kouluvuosiin. Tällainen näkemys ajasta on ollut länsimaissa vallitseva aika-ajatus: aika on lineaarinen, yksisuuntainen tai *monokroninen*. Tässä mielessä aikaa pidetään konkreettisena ja se on jaettu minuutteihin, tunteihin, päiviin, viikkoihin ja vuosiin; aika on täten "julkisempaa" ja aikaa ja mitataan kelloilla, aika on objektiivinen eli ulkopuolinen tekijä, joka hallitsee yksilön elämää (Hall, 1983). Toisaalta monet kulttuurit elävät enimmäkseen kellonajan ulkopuolella ja aika nähdään subjektiivisena ja *polykroninen*; se voi lisääntyä, nopeutua tai hidastua (Fraser, 1966).

Tutkimuksessani tutkin, kuinka uusimmassa opetussuunnitelmassa on otettu huomioon kyseiset käsitteet. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten ajankäsittely näkyy eri oppiaineissa ja kuinka laajasti aikaa on käsitelty, kun kyseessä on kulttuuriset aikäkäsitteet. Aikaisempaa tutkimusta liittyen kulttuuriin aikakäsityksiin ja sen yhteyttä alaluokkien opetussuunnitelmaan on vähän. Kulttuurisia aikäkäsitteitä olen tutkinut pääsääntöisesti Richard D. Lewisin ja Edward T. Hallin kautta, vahvistaen heidän näkemyksiään muiden tutkijoiden avulla.

Tutkimalla, erilaisia aikäkäsitteitä ja niiden huomioimista eri oppiaineissa voidaan todeta, että jotkut oppiaineet noudattavat lineaarista aikakäsitystä kuten esimerkiksi historiassa; toisaalta toisissa oppiaineissa käytetään multiaktiivista aikakäsitystä, mikä näkyy mm. ympäristöopetuksessa ja musiikissa sekä reaktiivista aikakäsitystä, mikä ilmenee uskonnonopetuksessa. Tutkimustulokseni osoittavat, että kulttuuriset aikäkäsitykset ilmenevät opetussuunnitelman eri oppiaineissa; eli kulttuuriset aikäkäsitteet on otettu huomioon eri oppiaineissa ja ajan merkitys voi vaihdella. Vaikka voisimme todeta, että kulttuuriset aikäkäsitteet huomioidaan opetussuunnitelmassa, voidaanko sen perusteella päätellä, että se on

otettu huomioon suunnitteluvaiheessa, sillä opetussuunnitelmassa kulttuurinen aikakäsitys -
käsitettä ei mainita lainkaan.

Avainsanat: aika, kulttuuri, kulttuuriset aikakäsitteet, opetussuunnitelma

University of Oulu

Faculty of Education

Cultural concepts of time and their implementation in the latest curriculum

(Teodora Kesäläinen)

Bachelor's Thesis, 37 pages, 0 appendices

May 2019

Much of the research onto time as a cultural dimension has emphasized the perception of time as a concrete, tangible entity which can be divided into weeks, months and school years, and the division of the academic year in the educational sector. This has been the predominant concept of time for the Western world; time has been perceived as linear, one-directional, or 'monochromic', time. In this vein, time has been conceptualized as something tangible, and compartmentalized into minutes, hours, days, weeks, months and years; time is, thus, more 'public' and it is measured by clocks and watches and as such it, time is an objective, or as an external factor that governs an individual's life (Hall, 1983). On the other hand, many cultures thrive mostly outside the clock-related schedule and time is seen as subjective and/or 'polychromic; it can be multiplied, accelerated or slow down (Fraser, 1966).

In this study, I have tried to explore how these concepts have been taken into consideration in the design of the latest Finnish National Lower Comprehensive School Curriculum. The purpose of the study is to find out how the different concepts of time are reflected in different subjects and to what extent time has been implemented as a cultural phenomenon. There has been so little research on cultural perspectives of time and its interconnectedness to the primary school curriculum. Hence, I have studied these aspects first and foremost through the literature of the social theorist Richard D. Lewis and the anthropologist Edward T. Hall, and supported their views by using other researchers respectively.

By studying different concepts of time and their implementations in different subjects, one may observe that some subjects follow a linear concept of time, unrolling from the past into the future, as in History, for example; on the other hand, other subjects use a multi-active concept of time, which is evident, for example, in Environmental studies and Music, as well as reactive time perception, which is recognizable in Religion as a subject. My research observations show that cultural concepts of time appear in different subjects of the curriculum; in other words, cultural understanding of time has been visible in different subjects and its significance may vary depending on the subject matter. Despite the fact that cultural time is obvious in the

curriculum, can we deduce from this that it has been taken into consideration as a part of the curriculum planning phase, particularly when we point out that the concept of cultural time is hardly mentioned at all in the curriculum? This provides new academic opportunities for further research on the topic.

Keywords: time, culture, cultural time concepts, Finnish (lower comprehensive school) curriculum

Sisältö / Contents

1	Johdanto / Introduction.....	7
2	Tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmä.....	9
3	Teoreettinen viitekehys.....	11
3.1	Aika	12
3.1.1	<i>Fysikaalinen aika</i>	12
3.1.2	<i>Kalenterillinen aika</i>	13
3.2	Kulttuuri	13
3.2.1	<i>Kulttuurien huomioiminen opetusmenetelmissä</i>	15
3.3	Individuaalinen ja kollektiivinen kulttuuri	15
3.3.1	<i>Individuaalinen</i>	16
3.3.2	<i>Kollektiivinen</i>	16
4	Kulttuuriset aikakäsitteet.....	19
4.1	Mono- ja polykroninen aikakäsite.....	19
4.1.1	<i>Monokroninen aikakäsitys</i>	19
4.1.2	<i>Polykroninen aikakäsitys</i>	20
4.2	Lineaarinen, multiaktiivinen ja reaktiivinen aikakäsite	21
4.2.1	<i>Lineaarinen aikakäsitys</i>	21
4.2.2	<i>Multiaktiivinen aikakäsitys</i>	22
4.2.3	<i>Reaktiivinen aikakäsitys</i>	23
5	Kuinka erilaiset kulttuurilliset aikakäsitykset näkyvät opetussuunnitelmassa eri oppiaineissa	25
5.1.1	<i>Matematiikka</i>	25
5.1.2	<i>Ympäristöoppi</i>	26
5.1.3	<i>Uskonto</i>	27
5.1.4	<i>Musiikki</i>	27
5.1.5	<i>Äidinkieli</i>	28
5.1.6	<i>Ympäristöoppi</i>	28
5.1.7	<i>Historia</i>	29
5.1.8	<i>Elämäkatsomustieto</i>	29
6	Johtopäätökset.....	30
7	Pohdintaa	33
8	Lähteet / References.....	36

1 Johdanto / Introduction

“Aika? Jos minulta ei kysytä, niin tiedän kyllä, mitä se on, mutta jos minulta kysytään, niin en osaa selittää”. Filosofi Augustinuksen (356-430) sanonta kertoo hyvin ajan monimutkaisuudesta ja kuinka vaikea sitä on määritellä. Käymme jatkuvaa pohdintaa ajasta; milloin, riittääkö aika siihen, ehdinkö ja olenko ajoissa ja mistä saan lisää aikaa. Tällaiset kysymykset ovat läsnä jokaisen ihmisen elämässä, oli tilanne mikä hyvänsä. Mutta mitä aika on? (Eero Ojanen, 2007, 7). Voidaan kuitenkin pohtia, onko ajalla ihmisestä riippumatonta suuntaa, tai eroavatko tulevaisuus ja menneisyys toisistaan, jos ihmisten kokemusta ei oteta huomioon. Voidaanko siis ajatella, että ajalla olisi fysikaalinen perusta, vai onko kaikki subjektiivisten kokemusten kautta ihmisen luomaa maailmaa (Virtanen, V. 2013, 5).

Kandidaatin tutkielman aihe muotoutui oman kiinnostuksen ja oman kulttuurisen taustan pohjalta. Olen aina elänyt kahden kulttuurin välillä, sillä äitini on makedonialainen ja isäni suomalainen, ja sen vuoksi olen myös joutunut kamppailemaan ja pohtimaan omaa paikkaani kahden tai useamman kulttuurin välillä. Aika käsitteenä on ollut minulle aina erityisen kiinnostava aihe, varsinkin kun sitä vertailtaan kulttuurien välillä, sillä olen itse konkreettisesti törmännyt usein siihen, että aika koetaan ja nähdään eri tavalla. Tutkiessani itse ajan yhteyttä kulttuuriin löytäisin vastaukset myös omiin ikuisiin pohdintoihin. Tutkijana koen olevani tarkkailijan roolissa sen sijaan, että toimisin niin sanotusti mekaanisesti. Tarkkailijan roolissa pohdin asioita pitkään ja pyrin löytämään kaikelle merkityksen ja tarkoituksen.

Aika on ollut aina läsnä ihmisten arjessa ja se ollut tärkeä vaikuttaja, mikä ohjaa meidän elämäämme. Aikaa voidaan mitata fysikaalisten lakien avulla tai aikaa voidaan kokea erilaisten kokemusten ja arvojen kautta. Ajan kokeminen on suuresti liitoksissa, siihen miten tietyissä kulttuureissa aika koetaan ja kuinka se näkyy ja vaikuttaa näin ollen yhteisöön ja sen kautta yksilöihin. Vertailemalla aikaa fysiikkaan tukeutuviin perusteluihin ja ajan kulttuurista merkitystä, voidaan ymmärtää, että ajan arvo ja sen puute eivät ole itse aikaa vaan sosiaalisesti rakentuneen todellisuuden ja maailmankuvan ominaisuuksia. (Virtanen, V. 2013, 2)

Erilaiset kulttuuriset aikakäsitteet ovat muovautuneet omiksi, tiettyjen historiallisten tapahtumien kautta. Eri kulttuurien välillä ajankäsite ja kuinka aika koetaan ovat ääritapauksissa toisistaan todella poikkeavia. Kun toisessa kulttuurissa ajatellaan, että on olemassa vain yksi aika, joka kerran läpi kulkiessa ei voi enää palata takaisin, kun taas toisessa ajatellaan ajan kiertävän ja tulevan aina takaisin tulevaisuutena (Lewis, 1996). Tutkielmassani

tutkin kuinka aika näyttäytyy kulttuurissa ja kuinka sitä pystyy opettamaan ja kuinka se huomioidaan opetussuunnitelmassa, keskittyen alaluokkiin.

Suomen koulujärjestelmässä keskityn alaluokkien opetussuunnitelmaan ja kuinka se ohjaa opettajia käsittelemään aikaa ja pohdin, ottaako opetussuunnitelma huomioon erilaisia kulttuurisia aikakäsityksiä opetuksessa ja koulujärjestelmässämme. Pyrin vertailemaan kuinka paljon opetussuunnitelma huomio muita kulttuureja, kun kyseessä on kulttuuriset aikakäsitykset, ja miten se näkyy opetussuunnitelman eri oppiaineissa. Otetaanko huomioon Suomeen tulevat maahanmuuttajat ja heidän aikakäsityksensä? Ulkomaalaisten osuus Suomessa vuonna 2017 oli noin 249 450, mikä on noin 4,5 prosenttia koko Suomen väestöstä (Väestöliitto, 2019), kun taas esimerkiksi Luxemburgissa ulkomaalaisten osuus vuonna 2014 on 45,3 prosenttia koko väestöstä (Eurostat, 2015). Vaikka määrä onkin vähäinen verrattuna muihin Euroopan maihin, tulee meidän pohtia, kuinka paljon meidän tulee ottaa huomioon ulkomaalaistaustaiset opetuksessamme ja opetuksen sisällön laatimisessa.

Koulussa opettelemme ymmärtämään ja tulkitsemaan erilaisia keinoja, joilla voimme määritellä ja käsitellä aikaa. Ajankäsitteessä tärkeitä määritelmiä ovat kellonaika, kalenteri ja myös luonnon ilmiöt, joiden avulla aikaa pystytään mittamaan. Uusimmassa opetussuunnitelmassa matemaattisissa oppiaineissa kellonaikaa määritellään fysiikallisten arvojen perusteella. Luonnontieteellisissä oppiaineissa keskitytään biologiseen ja maantieteellisiin tapoihin mitata aikaa, kuten esimerkiksi ihmisessä ja luonnossa tapahtuvat muutokset. Historiassa aikaa käsitellään kokonaisuutena ja perehdytään sen eri osa-alueisiin, ja minkälaisia tapahtumia osa-alueet pitävät sisällään. Aikaa voidaan tutkia myös esimerkiksi syntymisen ja kuoleamisen kautta, mitä käydään aiheena läpi esimerkiksi uskonnollisissa ja elämäntutkimuksellisissa oppiaineissa (Opetushallitus, 2015).

Opetussuunnitelman avustuksella voidaan saada laaja kuva siitä, miten aikaa opetetaan ja käsitellään. Käsitelläänkö aikaa ihmiskokemusten kautta vai mennäänkö asiassa tiede edellä tukeutuen fysikaalisiin ilmiöihin. Tutkitaanko aikaa tulevaisuuden ja menneisyyden kautta vai keskitytäänkö enemmän nykyhetkeen. Näiden pohdintojen kautta olen saanut rakennettua itselle omat tutkimuskysymykset tutkimukseeni.

2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmä

Aikaa on käsitelty ja tutkittu laajasti ja siitä löytyy tietoa monesta eri näkökulmasta, mutta kulttuurista aikakäsittelyä on tutkittu vähemmän ja sen vuoksi myös sen yhteys opiskeluun on vähäistä. Aiheeni on vähän tutkittu ja sen vuoksi luotettavia lähteitä oli todella vaikea löytää ja niiden niukkuus tuli myös ilmi kirjastojen kokoelmissa. Useat kirjoista, jotka olisin kokenut tarpeelliseksi eivät olleet saatavissa, missään Suomen kirjastoissa. Muutamana kirjoista sain lainattua esimerkiksi Jyväskylän kirjastosta ja toisen Helsingistä. Pysin myös hyödyntämään e-kirja kokoelmaa, mutta hyvin moni tarvitsemani kirja vaati oman maansa tunnukset tai olivat todella hintavia, jonka vuoksi jouduin jättämään usean kirjan väliin.

Tutkimuskysymyksieni kohdalla minun tuli tarkkaan miettiä kuinka rajaisin aiheen ja sen vuoksi päätin pohtia kuinka erilaiset kulttuuriset aikakäsitteet näkyvät vuoden 2014 opetussuunnitelmassa. **Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on, miten aikaa käsitellään erilaisissa kulttuureissa. Sen seurauksena haluan yhdistää Suomen koulujärjestelmän tutkimukseeni ja sen vuoksi toinen kysymykseni on, miten erilaiset kulttuuriset tavat kokea aikaa, näkyvät vuoden 2014 opetussuunnitelmassa ja kuinka ne huomioidaan opetussuunnitelmassa.**

Tutkimukseni kuvaileva kirjallisuuskatsaus, millä tarkoitetaan, että tutkimuksessa pyritään karttamaan ja kuvailemaan sanoin, numeroin ja symbolein jotain ilmiötä, joka saatetaan tuntea arkitiedon perusteella (Syrjälä ym, 1996, 11). Aineistot, joita olen käyttänyt tutkimuksessani ovat laajoja ja aineiston valintaani eivät rajaa metodiset säännöt (Salmi, 2011, 6). Tutkimukseni voidaan nähdä integroitavana kirjallisuuskatsauksena, sillä tutkimuksessani käyn läpi monen eri ilmiön kokonaisuutta. (Salmi, 2011, 7). Tutkimukseni tarkoitus olisi antaa mahdollisimman laaja kuva kulttuurisista aikakäsitteistä ja mistä se muodostuu ja kuinka se näkyy opetussuunnitelmassa.

Aika, ajankäsite ja kulttuurit eivät yksiselitteisiä ilmiöitä, jonka vuoksi niiden tarkastelu vaatiikin laajempaa ja monipuolisempaa tarkastelua. Tutkielmani teoreettisessa osassa pyrin tuomaan esille erilaisia tapoja tarkkailla ja tutkia aikaa ja kuinka se ilmenee erilaisissa kulttuureissa. Tutkielmani tarkoitus on saada tietoa aiheesta kirjallisista teoksista ja näin ollen tarkkailla aikaa pedagogisessa mielessä ja kuinka sitä tulisi opettaa oppilaille ja, mitkä asiat tulisi ottaa huomioon opetuksessa (Valli, R. & Aaltola, J, 2015).

Lähteeni olivat pääasiassa englannin kielisiä, joten minun tuli tutustua myös sanastoon, mitä en ollut ennen hyödyntänyt omassa englannin kielessäni. Osa teksteistä oli todella vaikeaa ymmärtää, vaikka teksti olisikin kirjoitettu suomeksi ja sen vuoksi useita tekstejä tuli lukea moneen kertaan ennen kuin ymmärsi kirjoituksen sisällön. Uudenlaiset käsitteet ajasta ja sen ymmärtämisestä oli aika ajoin vaikea sisäistää, mutta mitä enemmän sai aiheesta tietoa, sitä paremmin ymmärsi kokonaisuuden liittyen aikaan ja sen yhteyttä kulttuuriin.

Verkkosivustojen aineiston määrä oli kattavampi ja sen vuoksi olisin usein halunnut käyttää tietoa verkkosivuilta, mutta koska en voinut taata lähteen tieteellisyyttä, pyrin käyttämään internetistä haettua tietoa hyvin vähän. Verkosta löydettyjen lähteiden tieteellisyys vaihteli todella paljon ja ajan mittaan opin erottelamaan epätieteelliset lähteet tieteellisistä. Löysin muutamia verkkosivustoja, joiden lopusta löysin tekstiin tieteelliset lähteet, jonka vuoksi uskalsin jossain määrin lainata tekstistä jotain tietoa. Kuitenkin verkkosivustoja käyttäessä on hyvä pitää pieni varaus tiedon lainauksen suhteen ja pohtia tarkkaan kuinka tieteellinen tieto on, ja niin olen pyrkinyt tekemään. Tutkielmani aikana koen kehittyneeni lähdekritiikin suhteen ja olen oppinut arvioimaan tietolähteen käyttökelpoisuutta. Epävarmoissa tilanteissa otin selvää verkkosivuston kirjoittajasta ja hänen tarkoituksestaan kirjoittaa juuri sen kaltaisia tekstejä. Koen kuitenkin käyttäneeni mahdollisimman tieteellisiä lähteitä, sillä tutkielmaani kirjoittaessa luin useita kirjoja ja opin ymmärtämään milloin myös internetistä löydetty tieto oli yhteydessä tieteellisiin kirjoihin, jotka toimivat lähteinäni tutkielmassa.

3 Teoreettinen viitekehys

Kandidaatintutkielmassani tutkin kulttuurisia aikakäsitteitä ja kuinka aikaa käsitellään Suomen vuoden 2014 opetussuunnitelmassa. Kulttuurisia aikakäsitteitä tutkin pääsääntöisesti Richard D. Lewisin (1996) ja Edward T. Hallin (1990) tutkimusten kautta, mutta selvennän heidän käsityksiänsä muiden tutkimusten ja aikakäsitysten kautta. Myös kulttuurit voidaan jakaa erilaisiin kategorioihin erilaisten tekijöiden perusteella kuten käyttäytymisen tai esimerkiksi kielten perusteella, mitkä jakautuvat vielä sen lisäksi suuriin ja pieniin alaryhmiin. Tutkielmassani jaoin kulttuurin individuaaliseen ja kollektiiviseen kulttuuriin, sillä koen niiden olevan yhteydessä E. T. Hallin (1990) ja Lewisin (1996) jaottelun kanssa, josta on loogista siirtyä aika käsityksen ja kulttuurin yhdistämiseen.

E. T. Hallin (1990, 13) mukaan kulttuuriset aikakäsitteet voidaan jakaa useampaan eri ryhmään, mutta usein hän jakaa ne kahteen ryhmään; monokrononisiin ja polykrononisiin. Monokronisessa aikakäsitys tarkoittaa, että antaa huomion vain yhdelle asialle tai tekee vain yhtä asiaa kerralla. Monokronisessa kulttuureissa aika nähdään usein lineaarisesti, jota usein verrataan tiehen, joka kulkee menneisyydestä tulevaisuuteen. Polykroninen aika tarkoittaa sitä, että on tekemisissä useamman asian kanssa yhtä aikaa. Lewisin (1996, 32) jaottelu on hyvin samankaltainen ja hän on jakanut kulttuuriset aikakäsitteiset lineaarisiin, multiaktiivisiin ja reaktiivisiin ryhmiin. Linearisessa kulttuurissa ihmiset ovat tehtäväkeskeisiä ja järjestäytyneitä suunnittelijoita. Multiaktiivisessa kulttuurissa tärkeinä piirteinä pidetään ihmiskeskeisyyttä ja puheliaisuutta, kun taas reaktiivisessa keskitytään toisen osapuolen kuuntelemiseen ja ollaan usein sisäänpäin kääntyneitä. Se miten eri ihmiset kokevat aikaa, on todella vahvasti sidoksissa siihen, mikä kulttuuri vaikuttaa henkilöön eniten.

Käyn läpi ajan merkityksen ja kuinka voimme jakaa aikaa erilaisiin kategorioihin, joilla määrittelemme ajan luonteen ja mihin halutaan keskittyä puhuttaessa ajasta. Määrittellessäni termejä keskityn siihen, että määritelmät olisivat mahdollisimman paljon yhteydessä opetussuunnitelmaan ja sen kautta oppimiseen. Aikakäsitykset olen jakanut kahteen osaan: fysikaalinen ja kalenterillinen. Syy miksi olen jakanut näihin kategorioihin, on se, että saan ne liitettyä mahdollisimman hyvin opetussuunnitelmaan ja näin ollen niitä on helppo vertailla keskenään, sekä löytää opetussuunnitelmasta eri oppiaineissa.

3.1 Aika

Kuten erilaiset tavat ja käytänteet myös aika ja tila koetaan eri kulttuureissa eri tavoin. Aikaa on tutkittu monesta eri näkökulmasta ja on jaettu erilaisiin kategorioihin ja ryhmiin jo antiikin ajasta asti. "Mitä aika on?", on ollut kysymys jo antiikin Kreikan ajoista asti, ja filosofit ovat kiistelleet ja väitelleet esittäen vastakkaisia käsityksiä. Eri mielisyksiä on herättäneet ajatukset, missä pohditaan, onko aikaa olemassa ihmisten kellojen ulkopuolella vai onko aika ihmisen luoma käsite, ja siitä onko aika muutosta ja liikettä vai peräkkäisten tapahtumien sarja (Hart-Davis, 2012, 9).

3.1.1 Fysikaalinen aika

1900-luvun alkuun saakka uskottiin ajan olevan absoluuttista, tarkoittaen että yksiselitteinen ominaisuus eli aika voitiin liittää kaikkiin tapahtumiin ja uskottiin kaikkien kellojen näyttävän samoille tapahtumille samanlaiset aikaerot. Sen seuraksensa syntyi suhteellisuusteoria ja samalla hylättiin ajatus absoluuttisesta ajasta, kaikkien yhteisestä ajasta. Suhteellisuusteorian myötä jokainen havaitsija mittasi omaa aikaansa, mikä tarkoitti sitä, että havaitsijoiden kellot eivät toimineet samaan tahtiin. Tämän myötä ajasta tuli henkilökohtaisempaa ja sen vuoksi aikaa ilmoittaessa tuli mainita kenen aika oli kyseessä (Hawking, 1988, 183).

Maa oli pitkään meidän tärkein kellomme, sen tapahtumasarja syntyi pyörimisliikkeestä oman akselinsa suhteen ja taivaalle nousseen Auringon asentoon. Maan liikkeestä muodostettu kello liittyi selvästi meidän päivittäiseen kokemukseemme, jonka vuoksi se ei rikkonut aikaan liittyviä intuitiivisia tunteitamme. Kuitenkin tavassa mitata aikaa oli pieniä epätasuuksia, epäsäännöllisyyksiä ja pitkällä aikavälillä näkyi muutoksia, mitkä piti huomioida ennen aikayksikön hyväksymistä (B. K. Ridley, 1976, 82-83). Aikaa mitattaessa tarvitsemme vertailutapahtumien sarjan, johon nimeämme sen eri jäsenet kuten 1, 2, 3 ja niin edelleen. Näiden avulla pystymme päättämään ja havainnoimaan että se-ja-se asia ovat tapahtuneet samanaikaisesti. Tämän kautta saamme asialle tai tapahtumalle ajan, koska jokaisella henkilöllä on oma henkilökohtainen aikatajunta, on jouduttu luomaan yksi yhteinen vertailutapahtumien sarja. Yhteiseksi tavaksi vertailla tapahtumien sarjaa on valittu kello, jonka kautta saamme yhteisiä tapahtumasarjoja (B. K. Ridley, 1976, 79).

Opetussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2015) fysikaalinen aika ilmenee matemaattisissa ja luonnontieteellisissä oppiaineissa, jossa fysikaalisen ajan tarkkuus on tärkeää. Erilaisten luonnonilmiöiden kautta opitaan ymmärtämään ajan tarkkuuden tärkeys, syyt ja sen seuraukset.

Vaikkei absoluuttista aikaa ole, on tärkeää ilmaista, että sovittujen sääntöjen kautta on saatu luotua yhteisiä käsitteitä, joiden avulla voimme toimia yhtenäisemmin muiden kanssa (Hawking, 1988, 183).

3.1.2 Kalenterillinen aika

Kalenterilliset ajankohdat kuten viikot, kuukaudet, jotka pitävät sisällään sen toistuvat kevät-, kesän-, sadonkorjuu- ja talvifestivaalit. Nykyään jaamme kalenterit myös työ- ja loma-aikaan, sekä juhlapyhiin ja erityispäiviin kuten esimerkiksi uudenvuodenpäivä ja kesäpäiväseisaukseen. Kansallinen aika on luonteenomaista yksittäisille kansoille ja valtioille, ja se pitää sisällään sen omat vuosittaiset juhlapyhät ja juhlat, kuten esimerkiksi Ranskassa Bastillen päivä, tai erityisemmät juhlat kuten esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa juhlietaan kuningattaren syntymäpäivää (Helman, 2005, 3).

Byrokraattinen aika on yhteydessä työpaikkojen ja oppilaitosten ajanjaksoon, kuten lukuvuoden vaihteet, loma-ajankohdat, sekä työajan kellonajat, työpäivien pituudet, ajankohdat, vuosiraportit, vuosittaiset kokoukset ja veroilmoitukset. Yksilötasolla se sisältää iän, jolloin voidaan laillisesti aloittaa työnteko, ja sen lisäksi odotetaan eläkeikää. Myös uskonnollinen aika on sidoksissa kalenterilliseen aikaan, omien juhlapyhien ja vapaapäivien kautta. Uskonnollinen aika liittyy viikon esimerkiksi juutalaisten sabbatin kautta ja näin ollen työpäivien sykleihin. Vuotuiset juhlat, festivaalit ja paastot; kuten esimerkiksi joulukuun pääsiäinen, Ramadan, Yom Kippur tai Diwali ovat osana kulttuurien kalenterillista näkemystä. Ne sisältävät erilaisia rituaaleja, rukouksia, meditaatioita ja pohdiskelua hengellisessä ajassa, jotka niihin osallistuvat kokevat ”ajattomiksi” tai ”aikakatkaisuksi”. Kristinuskolla, juutalaisuudella ja islamilla on jokaisella omat erityiset kalenterinsa, jotka kaikki alkavat syntymästä. (Helman, 2005, 3)

3.2 Kulttuuri

”Kuinka me kaikki parhaiten [opimme ja] selviämme monikulttuuristuvissa yhteiskunnissa?” (Salo-Lee 2005, 131).

Mitä kulttuuri on? Lainaten G. Hofstedeä (1991): ”Kulttuuri on mielen kollektiivista ohjelmointia, joka erottaa toisen ihmisryhmän toisesta.” Voidaan ajatella kulttuurin olevan

kollektiivista ohjelmointia, joka voidaan ajatella myös omanlaisena aivopesuna, mikä saa sen kuulostamaan pahaenteiseltä poliittiselta pakkosyötöltä. Se on kuitenkin prosessi, johon meidät ohjataan jo syntymästä asti. Esimerkiksi, kulttuurin toimintatavasta on se, että mihin lapsi sijoitetaan kotona syntymälaitoksen jälkeen. Japanissa lapsi sijoitetaan kotona samaan huoneeseen vanhempien kanssa, mahdollisimman lähelle äitiä, kun taas britannialaiset ja amerikkalaiset lapset saavat oman huoneen heti synnyttyään. Eurooppalaisten ja afrikkalaisten käytännöt vaihtelevat suuresti. Kaikki nämä tekijät ovat yhteyksissä lapsen itsenäisyyteen ja kykyyn ratkaista ongelmia (Lewis & Salminen, 1996, 21).

Jokaisella kulttuurilla on joitakin havaittavia piirteitä, jotka ovat havaittavissa ja toisia, joita voidaan odottaa ja kuvitella. Kulttuuria on verrattu usein jäävuoreen, aivan kuten jäävuorella on näkyvä osansa vesilinjan yläpuolella, sen suurempi ja näkymätön osa on vesilinjan alapuolella. Kuten jäävuorella myös kulttuurissa on se osa, joka on näkyvässä, mikä edustaa kulttuurissa ilmenevää käyttäytymistä ja tapaa reagoida tilanteisiin, tämä on kuitenkin vain pieni osa paljon suurempaa kokonaisuutta (Bennhold-Samaan, L. & Storti, C, 2011, 10).

Laajasti katsottuna kulttuureja voidaan luokitella erilaisiin alaryhmiin kuten esimerkiksi uskonnon ja taloudellisen järjestelmän mukaan, jolloin voidaan sanoa, että kyseessä on temaattinen eli aihepiirin mukainen määrittely kulttuurille. (Frisk, O. & Tulkki, H. 2005, 6-7) Historialliselta kannalta katsottuna kulttuuri nähdään sukupolvelta sukupolvelle välittyvänä perintönä. Kaikki mikä koetaan arvokkaaksi ja toimivaksi pyritään välittämään eteenpäin. Esimerkkejä ovat erilaiset tarinat, uskomukset, perinneruut ja kansantanssit tuovat esille kulttuurin ominaispiirteitä. Myös käyttäytymisessä ja tavoissa heijastuu osaltaan kulttuuriperimää (Frisk, O. & Tulkki, H. 2005, 7).

Kun tutkitaan kulttuuria normatiivisten käsitteiden kautta keskeisimpiä määritelmiä ovat arvot, asenteet ja ihanteet sekä erilaiset ohjeet ja säännöt. Toisen kulttuurin ymmärtäminen voi olla joskus vaikeaa ymmärtää tai sisäistää ja sen vuoksi niiden tavoin toiminen voi olla vaikeaa. Vaikeita tilanteita tai väärinkäsityksiä voi syntyä helposti, sillä usein ihminen toimii sisäistämiensä arvojen ja sääntöjen mukaisesti tiedostamatta tekojaan. Kulttuurien välillä vaihtelee arvot ja säännöt ja sen vuoksi jossain hyväksyttävä ja tavoiteltava arvo voi olla joissain kulttuureissa laitonta tai moraalisesti arveluttavaa (Frisk, O. & Tulkki, H. 2005, s.7).

3.2.1 Kulttuurien huomioiminen opetusmenetelmissä

Globalisaation myötä ja monikulttuurisuuden lisääntyessä on tärkeää, että kasvatusalan ammattilaiset perehtyvät erilasiin kulttuureihin, jonka kautta luomme erilaisia opetusmenetelmiä ja -tyylejä. Kasvatusalan ammattilaisten tulee ja kuuluu ohjata ja neuvoa oppilaita elämässään ja omassa kasvussa. Laajassa merkityksessä neuvonta ja ohjaus nähdään kaikkina niinä toimina, joissa ollaan vuorovaikutuksessa; henkilökohtaisesti, ryhmäkohtaisesti tai verkkovälitteisesti, joiden avulla autetaan ihmisiä löytämään ratkaisuja erilaisiin haasteisiin ja ongelmiin ja etsimään rakentavia tapoja elää maassa yhteiskunnan jäsenenä (Puukari & Korhonen, 2013, 15–16).

Monikulttuurisessa neuvonnassa ja ohjauksessa yritetään ottaa mahdollisimman hyvin huomioon kulttuurieroista nousevat jännitteet ja haasteet etsiessä opettajan kanssa ratkaisuja oppilaan kysymyksiin ja pyritään kohtaamaan oppilas kokonaisena ihmisenä (Kareem & Littlewood, 1992). Monikulttuurisessa neuvonnassa ja ohjauksessa on tärkeää ottaa huomioon ja ymmärtää kohtaamistilanteissa kulttuurien eron merkitys. Pääsuuntauksina monikulttuurisessa ohjauksessa voidaan nähdä universaali ja kulttuurispesifi suuntaus (Sue, 1990). Keskeisenä universaalissa suuntauksessa nähdään kulttuurien samanarvoisuus ja yhtäläisyys. Joten siis kaikessa ohjauksessa on mukana lähtökohtaisesti monikulttuurisuutta esimerkiksi sosiaalisenryhmän, sukupuolen sekä muiden tekijöiden aiheuttamien kautta, jonka vuoksi on tärkeää, että ohjauksessa otetaan huomioon oppilaan yksilölliset erot. (Korhonen V. & Puukari S. 2013, 33).

3.3 Individuaalinen ja kollektiivinen kulttuuri

Sosiaaliin ryhmiin kuulumisen ja niissä hyväksytyksi ja arvostetuksi tuleminen on luonnollinen tarve ihmiselle. Vaikka eri alueilla vallitseekin toisistaan eroava kulttuuri, voidaan maailma jakaa karkeasti individuaaliseen ja kollektiiviseen kulttuuriin (Frisk, O. & Tulkki, H. 2005, 7). Kun tarkastellaan kulttuurien kohtaamista, on usein huomioitu millaisia eroja yksilöllisten ja yhteisöllisten kulttuurien välillä on. Länsimaisia kulttuureja pidetään yleensä yksilöllisempinä eli individuaalisina kuin esimerkiksi eteläamerikkalaisia, aasialaisia tai afrikkalaisia (Dumont, 1986), mitkä luokitellaan kollektiivisiksi kulttuureiksi. Vaikka on olemassa jako yksilöllisten ja yhteisöllisten kulttuurien välillä, monet yhteisölliset kulttuurit ovat muutoksen kierteessä, jonka mukana yksilöllisyyden merkitys kasvaa voimakkaasti. On kuitenkin tärkeää muistaa, että jokaisella yksilöllä on jonkinlainen suhde omaan

kulttuuritaustaansa, jonka vuoksi on hyvä välttää yleistyksiä. On hyvä myös muistaa, että kulttuurit muuttuvat ja niiden sisällä olevien ryhmien välillä on eroja esimerkiksi arvojen ja käsitysten suhteen (Korhonen V. & Puukari S. 2013, 37).

3.3.1 Individuaalinen

Individuaalisessa kulttuurissa ajatellaan ihmisen identiteetin ja maailmankuvan olevan minäkeskeinen. Individualistisella puolella löydämme kulttuureja, joissa yksilöiden väliset siteet ovat irtonaisia ja jokaisen odotetaan huolehtivan itsestään ja hänen läheisestä perheestään (Samovar ym, 2012, 25). Jokainen ottaa vastuun itsestään ja teoistaan, jonka myötä jokaisella täysi-ikäisellä on oikeus omiin elämänvalintoihinsa. Individuaalisessa kulttuurissa puhuttaessa perheestä tarkoitetaan pääasiassa ydinperhettä. Oma ja ydinperheen etu asetetaan muiden edelle. Vastuu muista, kuten esimerkiksi huonommin toimeentulevista sukulaisista, on yhteiskunnalla ja yhteiskunta kantaa suurimman vastuun yksilön hyvinvoinnista. Näin keneltäkään ei oleteta, että joku kantaisi vastuun heistä, yhteiskunta pitää huolen jokaisesta heikommassa asemassa olevista kansalaisista (Frisk, O. & Tulkki, H. 2005, 7). Individualismi vallitsee kehittyneissä länsimaissa, kun taas kollektiivisuus vallitsee vähemmän kehittyneissä ja itäisissä maissa mutta, esimerkiksi Japani asettuu näiden kahden kulttuurin välille (Samovar ym, 2012, 25-26)

3.3.2 Kollektiivinen

Kollektiivisessa kulttuurissa ensisijaista arvostusta ja hyväksyntää haetaan perheestä. Perhe asetetaan aina oman edun edelle ja perhettä pidetään yksilön omana sosiaalisena turvaverkkona. Kollektiivisessa kulttuurissa perheen määritelmä on paljon laajempi, kun vertaa individuaaliseen kulttuuriin. Perhe ei pidä sisällään ainoastaan ydinperhettä vaan siihen kuuluu sukulaisia useammasta polvesta. Kollektiivisessa kulttuurissa pidetään itsestään selvänä, että jokainen auttaa jokaista perheenjäsentä olihan, sitten osa ydinperhettä tai kaukaisempi sukulainen. Esimerkiksi avioituessa oman perheen lisäksi huolehditaan myös puolison perheestä yhdessä. Kollektiivinen kulttuuri voidaan siis nähdä “me-keskeisenä” kulttuurina. Oma identiteetti perustuu ryhmään ja muodostuu sen kautta. Ryhmä voi muodostua perheestä, mutta myös heimoon, klaaniin tai kyläyhteisöön kuuluminen on ominainen piirre kollektiiviselle kulttuurille. Yhteisössä jokaisella jäsenellä on oma asemansa, jonka vuoksi he

eivät ole tasa-arvoisia vaan jokaisella on omat velvollisuutensa, joka vaikuttaa henkilön käyttäytymiseen. Harmonian säilyttämiseksi jokainen toimii roolimallien mukaisesti hänen asemaansa sopivalla tavalla. Yhteisön harmonian säilyttämistä pidetään tärkeämpänä kuin yksilön henkilökohtaisia oikeuksia. Väärinkäyttäytyminen yhteisössä johtaa siihen, että yksilö pois suljetaan yhteisöstä (Väestöliitto, 2019).

Opettajan on tärkeää ymmärtää minkälaisia eroja yhteisöllisempien ja yksilökeskeisempien kulttuurien välillä on. Esimerkiksi tyypillinen ero on, että yhteisöllisissä kulttuureissa ongelmat jaetaan läheisten ihmisten kanssa, kun taas länsimaissa yksilöt saattavat kokea luotettavampana vaihtoehtona kääntyä ammattilaisen pariin. Yksilöllisten ja yhteisöllisten kulttuurien välillä vallitsee myös se ero, että länsimaiselle yksilölle on ominaista pitää itseään ja persoonallista identiteettiään enemmän erillisenä kuin yhteisöllisissä kulttuureissa, missä oma identiteetti määritellään yhteisön kautta (Korhonen V. & Puukari S. 2013, 37).

Kymmenen eroa kollektiivisen ja individualistisen yhteiskunnan välillä

Individuaalinen	Kollektiivinen
Jokainen pitää huolen vain itsestään ja hänen lähimmäisperheestään	Ihmiset syntyvät laajempiin perheisiin tai heimoihin, jotka suojelevat heitä vastineeksi uskollisuudesta
"Minä" - tajunta	"Me" - tajunta
Oikeus yksityisyyteen	Stressi kuulumisen tunteesta
Suunsa puhtaaksi puhumine on terveellistä	Harmonia on aina säilytettävä
Muut luokitellaan yksilöiksi	Muut luokitellaan osaksi ryhmää tai ryhmän ulkopuolelle
Henkilökohtaista mielipidettä odotetaan: yksi henkilö, yksi ääni	Ryhmässä mielipiteet ja äänet ovat ennalta määrättyjä
Normien rikkominen johtaa syyllisyyden tunteeseen	Normien rikkominen johtaa häpeän tunteeseen
Kielet, joissa sana "minä" on välttämätön	Kielet, joissa sanaa "minä" vältetään
Koulutuksen tarkoitus on oppia oppimaan	Koulutuksen tarkoitus on oppia tekemään
Tehtävät asettuvat ihmissuhteiden edelle	Ihmissuhteet asettuvat tehtävien edelle

Taulukko (Samovar ym, 2012, 24-25)

4 Kulttuuriset aikakäsitteet

Eri kulttuurien maailmankatsomukset poikkeavat suuresti toisistaan, erityisesti kun kyseessä on aika. Aika ymmärretään ja koetaan eri kulttuureissa hyvin eri tavoin, josta koituu haittaa maiden kanssakäymiselle. Idän tapa ymmärtää ja kokea aikaa poikkeaa lännen näkemyksistä, ja sen lisäksi myös kummankin ryhmän sisällä näkemykset vaihtelevat maasta toiseen (Lewis, 1996, 130). Seuraavissa kappaleissa käyn läpi erilaisia kulttuurisia aikakäsityksiä ja niiden jaottelua.

4.1 Mono- ja polykroninen aikakäsite

Antropologi Edward T. Hall tutkii tietoisia ja tiedostamattomia tapoja, joita ihmiset kulttuuritaustansa vuoksi havaitsevat ja käyttävät. Hall jakoi aikakäsitykset kahteen eri ryhmään: monokroniset eli yksiulotteiset ja polykroniset eli moniulotteiset. Millaista aikakäsite ihminen käyttää riippuu täysin hänen kulttuurisesta taustastaan. Mono- ja polykronista aikakäsitettä ei tule pitää joko tai kategorioina vaan ne edustavat kulttuurivariantteja mahdollistavan jatkumon päät (Samovar ym, 2012, 25-26). Mono- ja polykroniset kulttuurin edustajat käyttäytyvät ja toimivat eri tavoin, jonka vuoksi on hyvä tietää miten he käyttäytyvät, mikä voidaan ottaa huomioon, kun kulttuurit kohtaavat. (Lewis, 1996, 33)

4.1.1 Monokroninen aikakäsitys

Monokroninen aikakäsitys perustuu ajatukselle, että asiat hoidetaan yksi kerrallaan ja annetaan kaikki huomio yhdelle asialle, jonka jälkeen voidaan siirtyä toiseen asiaan. Monokronisessa kulttuurissa ajatellaan ajan kulun olevan lineaarista, jossa siirrytään menneestä tulevaan, eikä aika ei ole muovattavissa. Aika on jaettu segmentteihin, joita kutsutaan minuuteiksi, tunneiksi, päiviksi, kuukausiksi ja vuoksi. Ne on aikataulutettu ja lokerotiu, mikä mahdollistaa sen, että yhtä asiaa voi tehdä yksi kerrallaan. Sen seurauksena ihmiset, jotka elävät kulttuurissa, jossa vallitsee monokroninen aikakäsitys, pyrkivät he suorittamaan tehtävänsä ilman häiriötekijöitä. Monokronisessa aikakäsityksessä aika on koettu konkreettiseksi, aivan kuin puhuttaisiin rahasta tai jostain, mitä voidaan kuluttaa, tuhjata ja säästää tai jopa menettää (Hall & Hall, 1990, s 13-15) Monokronisessa ympäristössä ajan merkitys näkyy vahvasti ajanmittauksen välineitten määrällä, kuten kellot, tietokoneet, kalenterit ja puhelin muistutukset. Ne korostavat

aikatauluja, ajan segmentointia ja sen riipeyttä (Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. & Roy, C. S. 2015, s. 313).

Näin ollen aikaa voidaan ajatella organisaatioina, jota pidetään välttämättömänä monimutkaisen teollisuusyhteiskunnan toiminnan kannalta. Suurien ihmisryhmien toimet on koordinoitava, jotta kaikki tehtaat, liikkeet, yritykset, toimistot, liikenneyhteydet ja –virrat toimisivat samalla aikataululla. Hall (1990) näkee monokronisen ajan julkisempana ja miespuolisena aikana ja sen usein ominaista byrokratialle, hallitukselle, yritykselle ja samaa ajattelua voidaan nähdä myös urheilussa. Kuitenkin tämä ilmiö on yllättävän tuore, esimerkiksi Britanniassa vasta 1800-luvun puolivälissä kellojen omistus alkoi lisääntyä, teollisen vallankumouksen ja rautateiden leviämisen vuoksi (Rawlence, 1985). Tänä päivänä kello ja kalenteri ovat länsimaiden tärkeimpiä kulttuuri symboleja (Helman, 2005, 2), mitkä ilmenevät myös opetussuunnitelmassa ja toimivat oppimisen työkaluina (Opetushallitus, 2015, 22).

4.1.2 Polykroninen aikakäsitys

Monokroninen aika esitetään usein yhdessä polykronisen ajan kanssa, joka on vähemmän konkreettinen ja vähemmän lineaarinen. Polykronisessa ajassa aika koetaan “pisteenä”, jossa sosiaaliset vuorovaikutukset, suhteet ja tapahtumat konvergoituvat, kun taas monokronisessa aika nähdään nauhana tai tienä. (Helman, 2005, artikkeli sivu 2-3) Polykroniset ihmiset korostavat ihmisten osallistumista ja tehtävien, keskustelujen ja tapahtumien loppuunsaattamista vain silloin kun koetaan ajan olevan oikea, sen sijaan, että seurattaisiin asetettuja aikatauluja tai kellonaikaa. Aika on enemminkin käskyttävä tekijä, eikä niinkään kontrolloiva kuten monokronisessa aikakäsityksessä (Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. & Roy, C. S. 2015, 313).

Polykroninen aikakäsitys viittaa siihen, että samanaikaisesti suoritetaan useampaa tehtävää kerralla. Polykronisessa kulttuurissa ollaan enemmän keskittyneitä ihmisiin ja tilanteisiin, juuri sillä hetkellä ja elämä nähdään jatkuvana virtauksena, eikä jäykkänä kuin kellon aika. Hall (1983) kuvaa polykronista aikaa “yksityisemmäksi” ja “naiselliseksi”. Se on yleistä monissa ei-länsimaisessa maailmassa – esimerkiksi Zen-buddhismissa “aika kulkee itsestään, eikä sitä aseteta” (Helman, 2005, 3). Polykronisen aikakäsityksen ihmiset elävät tiedon meressä ja he kokevat, että heidän täytyy olla joka minuuttien myöten täyttä kaikkea ja kaikkia, oli se sitten työelämään tai yksityiseen elämään liittyvää (Hall, 1990, 16). Polykroninen aika näkemys poikkeaa monokronisesta esimerkiksi siinä, mitkä asiat laitetaan etusijalle. Polykronisessa

ollaan sidoksissa ja antautuneita ihmisiin ja ihmissuhteisiin, kun taas monokronisessa etusijalla ovat työ ja suunnitelmat, jotka tulee hoitaa. Asioiden hoitamisessakin on suuria eroja, esimerkiksi monokronisessa kulttuurissa aikataulujen noudattaminen otetaan todella vakavasti, kun taas polykronisessa asioiden hoitaminen ajallaan nähdään hyvin objektiivisena ja se saavutetaan, jos on mahdollista (Hall, 1990, 15). Erilaisten aikakäsitysten vuoksi liikemaailmassa tapahtuu paljon taloudellisia tappioita, koska monokronista ja polykronista aikakäsitystä noudattavat ihmiset ihmiset eivät ymmärrä toisiaan tai edes ymmärrä, että heidän välillään on kaksi erilaista käsitystä ajasta (Hall, 1990, 16).

4.2 Lineaarinen, multiaktiivinen ja reaktiivinen aikakäsite

Richard D. Lewisin (1996, 33) mukaan aikakulttuurit jaetaan kolmeen kategoriaan: lineaarinen eli yksiulotteisesti toimiva, multiaktiivinen; moniulotteisesti toimiva ja reaktiivinen aikakulttuuri. Termit yksiulotteinen ja moniulotteinen kulttuuri vastaavat hyvin pitkälti E.T. Hallin luokittelua monokronista ja polykronista aikäsitystä Lewis on jaossaan löytänyt uudeksi näkökulmaksi reaktiivisen kulttuurin.

4.2.1 Lineaarinen aikakäsitys

Lineaarisessa aikakäsityksessä, joka on esimerkiksi vallitseva Pohjois-Amerikassa ja Pohjois- ja Keski-Euroopassa, ajatellaan ajan olevan yhtä kallis arvoista kuin raha, eli aika on rahaa. Voitontavoittelussa keskitytään aikaan ja miten saadaan tehtävät hoidettua mahdollisimman nopeasti. Lineaarisen aikakäsityksen edustaja ei kestä joutilaisuutta. Myös varallisuutta katsotaan ajan kautta. Ajatellaan jos tekee tietyn ajanjakson töitä, saa tietyn määrään rahaa, eli tarvitaan tietty määrä aikaa saavuttamaan haluttu arvoasema yhteiskunnassa. Joten ajan tuhlaaminen on heidän näkemyksiensä mukaan pahasta. Ajattelutapaa on vaikea ajatella huonoksi, mutta verratessa, sitä taiteilijaan, joka ei ole luonut mitään päiviin tai kalastajaan, joka ei ole saanut kalasaalista muutamaan tuntiin, voidaanko ajatella henkilöiden tuhlaavan aikaa (Lewis, 1996, 130-132).

Länsimaisessa kulttuurissa lineaarinen aikakäsite on ollut vuosisatojen ajan uskonnollisen ajattelun perusta. Joseph Needhamin (1966) mukaan tämä oli peräsin juutalaiskristillisestä maailmankatsomuksesta, ja sen aika alkoi ex-nihiloista eli latinaksi tyhjästä ja päättyy toiseen

tulemiseen tai Messiaan palaamiseen. Länsimaista aikaa pidettiin etenevänä, suuntautuvana ja toistumattomana. Ihmisen elämä oli “jatkuva lineaarinen lunastusprosessi” ja maailman historiaa pidettiin “jumalallisena draamana, joka toteutettiin yhdellä lavalla ilman toistuvia esityksiä”. Tämä lineaarinen tapa käsitellä aikaa ilmenee jo 1800-luvun filosofien ajatuksissa ihmisen edistymisessä (Helman, 2005, 1).

Samoin kuin monokronisessa aikakäsitteessä lineaarisessa ajatteluaan myös, että on vain yksi aika. Heidän elämänsä ja päivittäiset toimet ovat pitkälti ajankäytön välineitten käyttöä, kuten kellot, kalenterit, tietokoneet ja matkapuhelinmuistutukset (Samovar ym. 2012, 313-314).

4.2.2 Multiaktiivinen aikakäsitys

Multiaktiivinen aikakäsitys on vallitseva kulttuurillinen käsite erityisesti Etelä-Euroopassa ja latinalais-Amerikassa. Multiaktiivisessa kulttuurissa ollaan sitä tyytyväisempiä, mitä enemmän asioita pystytään suorittamaan yhtä aikaa. Multiaktiiviset ihmiset eivät ole täsmällisiä aikataulujen suhteen, ihmissuhteet asetetaan aina etusijalle. Kun asioita hoidetaan ei anneta kalenterin määrätä omaa aikataulua vaan asiat etenevät tärkeyden, jännittävyyden ja merkittävyyden perusteella. Esimerkiksi henkilö ei jättäisi keskustelua kesken, vaikka hänen tulisi olla jo muualla sillä hetkellä. Inhimillinen toiminto ja sen loppuun saattaminen on heidän mielestään paras tapa käyttää heidän aikansa. Toisin kuin lineaarisesti ajattelevat, jotka antavat kellon säädellä heidän aikaansa, multiaktiivisesti toimivilla kysymys ajasta palautuu yleensä inhimillisiin tunteisiin. Esimerkiksi tilanne, jossa toinen henkilö saapuu paikalle puoli kymmeneltä, vaikka sovittu aika olisi ollut yhdeksältä, multiaktiivista aikakäsitystä edustava henkilö ei voi ymmärtää, että lineaarisesti toimiva henkilö, joka on merkannut kalenteriin kello yhdeksän, suuttuu hänelle. Multiaktiivista aikaa edustava henkilö ehdottaa lineaariselle henkilölle, että kirjoittaa kalenteriin yhdeksän sijaan puoli kymmenen niin kaikki voisivat olla tyytyväisiä ja asia olisi sillä selvä (Lewis, 1996, 133).

Usein erilaisten aikakäsitysten välillä tapahtuu konflikteja, sillä toisen ajattelu tapa ei ole heille järkeensä käypää tai systemaattista. Esimerkiksi kun on sopinut tapaamisen multiaktiivisen henkilön kanssa, ei kannata ilmestyä paikalle täsmällisesti sovittuun kellon aikaan. Myös tapaamisen lopettaminen usein venyy, ja siksi koetaan, ettei täsmällisyys ole tarpeen ja sen koetaan vain sotkevan aikataulut. Multiaktiivisissa maissa aika on sidottu erilaisiin tapahtumiin tai ihmisiin, se on subjektiivinen hyödyke, jota voidaan tarpeen tulle venyttää, manipuloida,

muokata tai siitä voidaan jopa luopua, riippumatta kellosta. Aikataulujen edessä nöyrytmistä pidetään, jopa halveksittavana, jota käytetään vain tehdessä kuolemaa (Lewis, 1996, 135).

Multiaktiivisella ajalla voidaan tarkoittaa myös polykronista aikaa, mitä esiintyy Välimerellä, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa. Multiaktiivisessa niin kuin myös polykronisessa ajassa tehdään monia eri asioita samanaikaisesti nykyisen ajan kanssa. Aikataulujen ajatellaan olevan enemmän ihmislähtöisiä ja he uskovat, että he hallitsevat aikaa, eikä aika hallitse heitä. (Samovar ym, 2012, 318) “Jos ihminen ei hallitse ajankäyttöään, hallitseeko hän mitään muutakaan.” (Lewis, 1996, 135) Polykronisista ja multiaktiivisista kulttuureista peräisin olevat ihmiset noudattavat luonteeltaan osallistumismallia, joka on pikemminkin ihmislähtöinen kuin aikakeskeinen ja ovat luonteeltaan suuntautuneita ihmisille, ihmissuhteille ja perheelle (Samovar ym, 2012, 318).

4.2.3 Reaktiivinen aikakäsitys

Reaktiivinen eli syklinen aikakäsitys on läsnä suuressa osassa aasialaisia maita. Syklinen ajan luonne on meille jokaiselle tuttu esimerkiksi luonnon kautta; aurinko nousee idästä ja laskee länteen muodostaen syklin. Ajan ajatellaan kiertävän ympyrää, mitä riittää loputtomiin. Poiketen lineaarisesta kulttuurista, jossa ajatellaan, että käyttämätön aika on ajan tuhlausta, aasialaisessa kulttuurissa tehdään päätöksiä ajan kanssa ja ajatellaan ajan aina palaavan omaan kiertoonsa. Ajatellaan, että mitä tahansa suunnittelemme kalenteriimme, ei väliä miten sen järjestämme, joka tapauksessa sukupolvet seuraavat toisiaan, hallitsijat ja hallitukset vaihtuvat, sadot korjataan, sattuu erilaisia luonnonkatastrofeja, pörssit ja osakkeet laskevat, nousevat ja romahtavat ja aurinko ja kuu jatkavat kiertoon radallaan (Lewis, 1996, 136-137).

Kuten perinteisimmissä maatalousyhteisöissä aika koetaan usein enemmän sykliseksi tai pikemmin spiraaliksi, koska asiat ovat toistuvia sekä hitaasti eteneviä. Näiden alueiden uskonnot, etenkin Aasiassa (Nakamura, 1966), pitävät sisällään usein syklisen näkemyksen ja saattavat sisältää käsitteitä reinkarnaatiosta, kuten samsarasta - loputon syntymä, kuoleman ja uudelleen syntymisen jakso, mikä löytyy molemmista sekä buddhalaisuudesta, että hindulaisuudesta.

Myös liikeasioissa voi todeta ajan syklisen luonteen, usein länsimaalaiset odottavat aasialaisilta nopeaa kaupantekoa ottaen huomioon nykyiset edut, mutta piittaamatta menneisyyden

tapahtumista, mutta aasialaiset eivät kuitenkaan toimi näin. Menneisyyden kautta löydetään konkreettinen ratkaisu nykyhetkeen, mitä aasialaiset pohtivat pitkään saadakseen oikeanlaisen ratkaisun. Länsimaalainen pitää sitä ajan tuhlausena, kun asioita ei saada eteenpäin ilman nopeaa ja tehokasta päätösten tekoa, kun taas aasialaiset eivät koskaan koe, että aikaa olisi hukattu, sillä se hän kiertää ja palaa samaan sykliseen ympyräänsä, joka tuo tulleessaan samat riskit ja mahdollisuutensa (Lewis, 1996, 136).

5 Kuinka erilaiset kulttuurilliset aikakäsitykset näkyvät opetussuunnitelmassa eri oppiaineissa

Koko kouluaikana lapsen johdonmukainen ajattelu ja älyllinen päättely kehittyvät (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2019). Kuuden-seitsemän vuoden iässä lapsi irtautuu itsekeskeisestä ajattelumaailmastaan. Lapsi oppii ja kykenee ajattelemaan, että jollakulla toisella voi olla erilainen käsitys samasta asiasta (Piaget & Inhelder, 1997, 115). Lapsen kehitys tässä ikäluokassa on syy miksi valikoin tutkimukseeni kohderyhmäksi alaluokkalaiset. Ryhmässä lapsi pystyy paremmin huomioimaan toisten lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet ja kouluiässä lapselle alkaa olemaan yhä tärkeämpää sosiaaliset suhteet (Lehtola, 2000, 11).

Kvantitatiivisessa näkökulmassa painotetaan kehityksen vaihtelua yksilön kesken, esimerkiksi kyky vastaanottaa uutta tietoa on sidoksissa yksilön kehitysvaiheisiin (Lehtola, 2000, 16). Kanaojan (1993, 85) mukaan koulunkäynnin määräytyminen kronologisen iän perusteella sekä vuosiluokkasidonnaisuus perustuu kvantitatiiviseen kehityksen ja kasvun näkemykseen, missä kehitys etenee iän mukaan ja uskotaan yksilön paikan pysyvän vakiona ikäryhmässään. Kanajoen (1993) mukaan vuosiluokat ovat tärkeitä perusteita kehitys kannalta. Toisaalta Lehtolasta (2000) on tärkeää ottaa huomioon yksilön kehitysvaiheet, josta voimme päätellä, että opetuksessa tulisi ottaa huomioon myös oppilaiden erialiset kulttuuriset taustat, jonka seurauksena kehitysvaiheet voivat vaihdella.

5.1.1 Matematiikka

Ensimmäisellä ja toisella luokka-asteella matematiikan opetuksessa keskitytään ajan mittaamiseen ja opetellaan siihen liittyviä ajanyksiköitä. Oppilaat harjoittelevat kellonaikoja ja kellon tulkitsemista. Opettajan tavoite matematiikassa ajan suhteen on ohjata oppilasta ymmärtämään mittaamisen periaate. Sisältöön kuuluu, että oppilaan kanssa harjoitellaan mittaamista ja hän ohjataan oivaltamaan mittaamisen periaate. Matematiikassa käsitellään erilaisia suureita, joista yksi niistä on aika, sen lisäksi harjoitellaan niihin liittyviä mittayksiköitä ja niiden käyttöä (Opetushallitus, 2015, 129).

Tutkiessa opetussuunnitelmaa ja pohtiessa minkälaisia kulttuurisia aikakäsityksiä oppiaineessa näkyy tavoitteiden ja sisältöjen kautta, huomasi matematiikan olevan hyvin paljon lineaarista ja yksiulotteista aikakäsitystä. Matematiikassa eteneminen on lineaarista ja systemaattista,

ensin tulee oppia jotain ennen kuin siirrytään toiseen asiaan. Lewis (1996) mukaan yksiulotteisesti toimiva henkilö hankkii tietonsa tilastoista, lähteistä ja tiedostoista ja noudatamme hyväksytyjä menetelmiä ja näin toimimme myös matematiikan opetuksessa (Lewis, 1996, 35). Näiden avulla saavutamme loogisuuden matematiikassa.

5.1.2 Ympäristöoppi

Ympäristöoppi pitää sisällään biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista yhteen kootun oppiaineen. Yhden tiedonalan tieto vaikuttaa toiseen; oppiaine tulee siis nähdä monen aiheen kokonaisuutena, ja sen vuoksi voidaan nähdä, että opetuksessa tapahtuu useampi asia kerralla, jossa voidaan nähdä moniulotteista ja multiaktiivista ajankäsitystä (Lewis, 1996, 35). Ympäristöopissa ensimmäisellä ja toisella luokalla aikaa tutkitaan ihmisen kehon osista ja elintoiminoista, sekä elämäntavasta ja oman ikäkauden kasvusta ja sen kehityksen pääpiirteistä (Opetushallitus, 2015, 132). Sen lisäksi, että aika voidaan nähdä ympäristöopissa moniulotteisena ja multiaktiivisena, voidaan siinä havaita myös reaktiivisia eli syklisiä aikakäsityksen piirteitä. Kuten luonnon ominaispiirteitä, ilmiöitä ja sen ominaisuuksia eri vuoden aikoina, voimme huomata tietynlaisen syklin luonnon kulussa, jonka pyrimme opetuksessa ilmaisemaan.

Jokaiselle vuodenajalle olevat tunnusomaiset piirteet toistuvat vuosittain muodostaen, joka vuotisen syklin, mikä on ollut kauan läsnä maapallollamme (Lewis, 1996, 135). Elämän perusedellytysten saavuttaminen vaatii syklin, kuten esimerkiksi puhuttaessa juomaveden alkuperästä. Oppilaille opetetaan, millaisen reitin vesi kulkee, jotta voimme juoda sitä ja mihin sen jatkaa meidän jälkeemme, muodostaen kierron veden elämälle. Myös kestävän elämäntavan harjoittelu pitää sisällään saman syklin puhuttaessa kierrätyksestä. Ajan syklistyys on meille selvä asia; tiedämme auringon nousevan ja laskevan joka päivä, vuodenaajat seuraavat toisiaan ja taivaankappaleet ovat jatkuvassa kierossa, omalla radallaan, ihmiset vanhenevat ja kuolevat, mutta heidän jälkeensä heidän lapsensa jatkavat samaa elämän rataa jatkaen prosessia. (Lewis, 1996, 135)

5.1.3 Uskonto

Uskonnon opetuksessa tutustutaan aikaan kirkkovuoden avulla, joka on yhteydessä vuodenkiertoon. 1-2 vuosiluokilla uskonnossa aikaa tutkitaan myös ihmisen elämän kautta tutustuttaessa ihmisen syntymään ja kuolemaan. Uskonnon oppitunneilla perehdytään eri juhlapyhiin, jotka toistuvat vuosittain ja näin ollen samalla tulee tutuksi vuodenkierto. Pohdittaessa myös ihmisen syntymää ja kuolemaa käydään läpi ihmisen aikaa maailmalla (Opetushallitus, 2015, 134-135).

Kulttuurista riippuen ihmisen syntymää ja kuolemaa voidaan tarkastella usean eri kulttuurisen aikakäsityksen kautta. Länsimaisessa kulttuurissa, jossa ajatellaan ajan olevan lineaarista ja monokronista käsitetään ihmisen elämää janana, mikä alkaa jostain ja päättyy tiettyyn pisteeseen muodostaen niin sanotusti lineaarisen janan. (Lewis, 1996, 137) Pohtiessa ihmisen elämää esimerkiksi reaktiivisen eli syklisen aikakäsityksen kautta voidaan ajatella elämän olevan ikuinen sykli ja pyörii omalla radallaan ja tietyn ajan kuluttua palaa aina takaisin lähtöpisteeseensä ja jatkaa uudelleen matkaa. Buddhalaisuudessa kulttuurissa ajan ohella myös elämä kulkee ympyrää. (Lewis, 1996, 135-136)

5.1.4 Musiikki

Ensimmäisellä ja toisella luokalla keskitytään musiikin opetuksessa ajanjatkumon jakamiseen tai sen pysäyttämiseen musiikin kautta, joka pitää sisällään esimerkiksi rytmin, melodian, dynamiikan, sointiväriä, harmonian ja musiikin muodon (Opetushallitus, 2015, 142). Musiikissa voidaan ajatella ajan moniutuvan, kun kyseessä on useampi soitin, jokaiselle soittimelle on oma aika, omat rytmit ja tauot. Näin ollen voidaan ajatella, että useaan aikaan tapahtuu useampi asia kerralla (Lewis, 1996, 133).

Musiikkia opiskeltaessa tai sitä tehdessä voi kuitenkin syntyä useita eri variaatioita, esimerkiksi usein länsimaisessa kulttuurissa kappaleet alkavat jostain ja päättyvät johonkin, jolloin musiikin lukeminen ja tuottaminen on lineaarista ja siirtyy pisteestä A pisteeseen B, eli voidaan ajatella sen olevan täsmällisesti toimivaa (Lewis, 1996, 35), kun taas joissain musiikin tuottaminen on spontaania, jonka vuoksi on vaikea määrittää kappaleelle alkua ja loppua, jolloin voidaan ajatella ajan olevan multiaktiivista tai jopa reaktiivista eli syklisesti toimiva, missä palataan usein samaan lähtöpisteeseen, josta sama kierto alkaa uudelleen. Syklisessä ajattelussa ajan kierto jatkuu samanlaisena prosessina ja näin voidaan ajatella myös musiikista, se alkaa jostain ja jatkaa kiertoaan erilaisine taukoineen ja rytmeineen (Lewis, 1996, 135).

5.1.5 Äidinkieli

Äidinkielessä kolmannen ja kuudennen luokan välillä opitaan verbien taipuminen ja sen kautta persoona- ja aikamuodot (OPS, 2014, 164). Aikamuodoissa tulee ilmi, että aika sisältää menneen, nykyhetken ja tulevaisuuden, joka länsimaisessa kulttuurissa asetetaan usein vaakasuoralle viivalle ja ajatellaan menneen ajan olevan vasemmalla puolella ja tulevaisuus ja nykyisyys sen oikealla puolen, joten voidaan ajatella aikakäsityksen olevan lineaarinen. (Lewis, 1996, 143) Suomen kielessä on tärkeää keskittyä erilaisiin aikamuotoihin sekä kirjoitetussa, että luetussa tekstissä. Aika- ja persoonamuodot yhdistetään suomen kielessä, joten verbissä ilmenee jo tekijä ja milloin tilanne tapahtuu tai on tapahtunut. (Opetushallitus, 2015, 164)

5.1.6 Ympäristöoppi

Ympäristöopissa keskitytään kahteen sisältöön 3-6 vuosiluokilla, jossa aika on läsnä. Ensimmäisessä sisällössä keskitytään ihmisen kehittymiseen ja kasvuun eri vaiheissa. Sisällöt keskittyvät ihmisen rakenteeseen ja keskeisiin elintoimintoihin. Kehityksessä keskitytään ajankohtaisiin muutoksiin ja yksilön luonteen ymmärtämiseen. Toisessa sisällössä keskitytään luonnon kierokulkuun kuten esimerkiksi palamiseen, yhteyttämiseen ja veden kiertokulkuun. Sen lisäksi perehdytään lähiavaruuteen, vuodenaikoihin, päivän ja yön vaihteluun sekä maapallon rakenteeseen (Opetushallitus, 2015, 241-242).

Ensimmäisen sisällön voi ajatella lineaarisen, sekä multiaktiivisen aikakäsitteen kautta. Lineaarista aikakäsitettä voidaan nähdä siinä, että ihmisen kehittyminen alkaa tietyssä vaiheessa elämän janaa ja päättyy tiettyyn pisteeseen. Erilaiset kehitys- ja kasvuvaiheet sijoittuvat tiettyyn kohtaan janaalla. Kun taas multiaktiivista ajattelua voidaan nähdä esimerkiksi, siinä että useat kasvun ja kehityksen vaiheet tapahtuvat samaan aikaan ja jokin kasvun ja kehityksen vaihe vaatii enemmän aikaa ja jokin hieman vähemmän eli siinä tilanteessa keho antaa enemmän aikaa ja energiaa niille kehityksen vaiheille, jotka ovat sillä hetkellä tärkeämpiä (Lewis, 1996, 35). Toinen sisällöistä keskittyy kiertokulkukuihin, jolloin kyseessä syklinen aikakäsite. Esimerkiksi vedestä voidaan ajatella samoin kaltoin kuin ajasta, sitä on maapalollamme tietty määrä ja se kiertää samaa rataa aina uudelleen palaten aina uudelleen samana vetenä takaisin (Lewis, 1996, 136).

5.1.7 Historia

Historiassa arvioinnin suhteen keskitytään opintojen edistymiseen toimimisen, tutkimisen ja menneisyyden eläytymisen kautta. Historiassa oppilaan on tärkeä oppia hahmottamaan aikaperspektiiviä ja sen lisäksi miten ihmisen teot vaikuttavat ihmiskunnan historiaan ja omaan elämään nyt ja sen tulevaisuuteen. Oppimisen kautta oppilas oppii peilaamaan omia tapahtumiansa ja huomaa syy- seurasuhteita tapahtumille (Opetushallitus, 2015, 258). Historiassa tarkkaillaan aikaa polkuna, joka on hyvin perinteinen näkemys monokroniselle ja lineaariselle ajattelulle (Hall & Hall, 1990, 13-15).

Linearisessa kulttuurissa kuvittelemme kulkeneemme matkaa jättäen menneisyyden taaksemme ja kulkematon tie koetaan tulevaisuutena. Linearisessa kulttuurissa ei pidetä tulevaisuutta täysin tuntemattomana, sillä suunnittelemme tarkkoja suunnitelmia, mitä pyrimme noudattamaan ja eliminoimaan tilanteita, jotka aiheuttavat tuntemattomia tekijöitä tulevaisuuteen. (Lewis, 1996, 140) Kun taas syklisesti ajattelevat, eivät suunnittele tulevaisuutta näin tarkkaan ja he eivät usko sen ohjailtavuuteen, vaan sen sijaan siihen, että ihminen voi tehdä olostaan helpomman elämällä sopusoinnussa luonnon kanssa (Lewis, 1996, 141). Näin ollen emme voi ajatella syklisen ajattelun olevan niin vahvasti yhteyksissä meidän historian oppiaineen tavoitteiden suhteen, kun taas lineaarisessa ajattelutavan kautta pyrimme tarkkailemaan omia tekoja ja sen yhteyksiä omaan tulevaisuuteen (Opetushallitus, 2015, 258).

5.1.8 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustiedon 3-6 vuosiluokkien kohdalla opetussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2015, 255) lukee neljännen sisällön kohdalla, että oppilaiden kanssa tulee perehtyä erilaisiin aikakäsityksiin ja tapoihin selittää maailmaa, sekä sen lisäksi pohdintaan niiden vaikutusta ihmisten elämään ja niihin liittyviä erilaisia tietokäsityksiä. Elämänkatsomustieto oli ensimmäinen konkreettinen oppiaine opetussuunnitelmassa, jossa viitattiin suoraan erilaisiin aikakäsityksiin. Opetussuunnitelmassa on myös todettu, että sen kautta voidaan tutkia myös ihmisten toimintatapoja ja, että erilaisten aikakäsitysten välillä on huomattavissa eroja. Opetussuunnitelmassa ei kuitenkaan kerrota kuinka paljon aiheeseen perehdytään ja minkä kautta ja kuinka aihetta tulisi pohtia, josta ei voi päätellä kuinka monipuolisesti ja laajasti aihetta käsitellään (Opetushallitus, 2015, 255).

6 Johtopäätökset

Valitessani tutkimusaihetta tiesin valitsevani aiheen, mikä haastaisi minua ja suurin osa ajasta menisi tiedon etsimiseen. Tutkimukseni avulla olen saanut kartutettua tietoa ajasta, kulttuurista ja niistä muodostuneesta käsitteestä kulttuuriset aikakäsitteet. Jotta kulttuuristen aikakäsitteiden ymmärtäminen olisi selkeämpää, koin tärkeäksi käydä läpi kaikki käsitteet ja sen sisällä olevat alakäsitteet omina kappaleina. Tutkin aikaa erilaisten fysikaalisten ilmiöiden kautta ja kuinka aika asettuu kalenteriin ja mitkä tekijät kalenterilliseen aikaan vaikuttavat.

Valitsin aiheet sen perusteella, että saisin yhdistettyä käsitteet opetussuunnitelmaan ja pystyisin löytämään samoja käsitteitä opetussuunnitelmasta. Fysikaalisissa ilmiöissä tutkin fyysikoiden ja tieteilijöiden käsityksiä ajasta ja sen moniulotteisuudesta esimerkiksi Hawkingin mukaan (1988, 183) mukaan aika ei ollut enää absoluuttista vaan aika on suhteellista, jonka vuoksi aikaa pystyttiin kokemaan myös henkilökohtaisesti. Tärkeää oli kuitenkin laatia yhteisiä tapoja ilmaista aikaa, jotta yhteistyö ihmisten välillä olisi helpompaa. Opetussuunnitelmassa fysikaalinen aika oli yhteydessä luonnontieteellisiin ja matemaattisiin oppiaineisiin (Opetushallitus, 2015). Kalenterillisessa ajassa kävin läpi vuodenkiertoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä, kuten yhteiskunnan asettamat normit ja arvot, joiden kautta määrittyy yhteisön juhlapyhät ja lomiat (Helman, 2005, 3). Opetussuunnitelmassa kalenterillinen aika näkyi pääsääntöisesti oppiaineissa, jossa käsiteltiin vuodenkiertoa erilaisten tapahtumien ja juhlien kautta, kuten esimerkiksi uskonnon opetuksessa (Opetushallitus, 2015, 134-135). Kulttuuri osiossa perehdyin ihmisten välisiin suhteisiin ja yhteiskunnassa toimimiseen yksilönä ja yhteisöinä ja miten se ilmenee kulttuurissa. Monikulttuurisuudessa painotin sisältöäni globalisaatioon ja tapoihin, kuinka integroida maahanmuuttajia uuteen kulttuuriin.

Tärkeää on ymmärtää kulttuurien eriäväisyys ja ottaa se huomioon kohtaamistilanteissa, mutta myös todeta yksilöiden omat erot, erityisesti kun kyseessä on lapsen kasvu ja kehitys uudessa kulttuurissa. (Korhonen V. & Puukari S. 2013, 33). Sen lisäksi, että määrittelin monikulttuurisuutta, kävin läpi individuaalisen ja kollektiivisen kulttuurin. Tutkin missä individuaalinen ja kollektiivinen kulttuuri ovat maantieteellisesti ajatellen ja kuinka kulttuuri vaikuttaa yksilöiden toimintatapoihin. Erityisesti kasvatusalalla on tärkeää ymmärtää näiden kahden välinen ero ja kuinka eri tavoin ihmiset reagoivat tilanteisiin oman kulttuuritaustansa vuoksi.

Kun kasvatusalan ammattilainen oppii näkemään erot kulttuurien välillä, hän pystyy luomaan oppilailleen oikeanlaisia opetustyyliä ja oppimisympäristöjä, joiden kautta oppilas saa mahdollisimman monipuolisen ja kattavan opetuksen. Esimerkiksi individuaalisesta kulttuurista tulevalle itsenäinen työskentely voi olla mielekkäämpää ja oma persoonallinen tila on oppilaalle tärkeä, kun taas kollektiivisen kulttuuritaustan omaava oppilas kaipaa ihmisiä ympärilleen tukemaan hänen oppimistaan ja muiden avulla saa paremmin luotua omaa näkemystään tietystä aiheesta. Myös oppimisen kannalta on tärkeää, ettei aina oltaisi omalla mukavuusalueella vaan opettaja pystyisi myös paremmin haastamaan oppilaitaan, kun tiedostaan heidän toimintatapojaan, jotka ovat peräisin kulttuurista.

Kulttuuriset aikakäsitteet ja niiden tutkiminen tapahtui pääsääntöisesti E.T. Hallin (1990) ja Richard D. Lewisin (1996) tutkimusten kautta. Hallin jaossa aika jaettiin mono- ja polykroniseen aikaan, jotka vastasivat Lewisin jaottelussa lineaarista ja multiaktiivista jakoa, Lewisin jako poikkesi Hallin jaosta hänen uudella käsitteellänsä, lisäten lineaarisen ja multiaktiivisen joukkoon vielä reaktiivisen aikakäsitteen, mikä piti sisällään aasialaista kulttuuria ja heidän tapaansa käsitellä aikaa. Kulttuuristen aikakäsitteiden avulla opitaan uusi alue kulttuurista, mikä usein aiheuttaa konflikteja, kun kohtaamistilanteessa osapuolilla on erilaiset kulttuuriset aikakäsitteet.

Monokronisessa ja lineaarisessa kulttuurissa aikaa on vain yksi ja aika pyhitetään usein asioiden hoitamiseksi, ja niin ollen asiat asetetaan usein ihmissuhteiden edelle (Samovar ym. 2012, 313-314). Polykronisessa ja multiaktiivisessa aikakäsityksessä ajan ajatellaan olevan venyvää ja muovattavissa tarpeen tullen. Ihmiset ja yhteiset tapahtumat asetetaan muiden asioiden edelle, ja koetaan tärkeämmäksi keskittyä läheisiin ja omaan yhteisöön (Samovar ym, 2012, 318). Reaktiivinen aika poikkeaa toisista kulttuurisista aikakäsitteistä ajattelemalla ajan olevan loputon ja pyörivän ikuista ympyrää, jolloin ajatellaan saman ajan pyörivän ikuisesti muodostaen syklin ajalle (Lewis, 1996, 136-137).

Otettuani selvää minkälaisia kulttuurisia aikakäsitteitä on aloin pohtimaan ottaako opetussuunnitelma huomioon erilaiset aikakäsitteet opetuksessa. Opetussuunnitelmassa ilmenee tapoja, jossa esimerkiksi puhutaan monikulttuurisuudesta ja kuinka se huomioidaan opetuksessa (Opetushallitus, 2015), mutta kulttuuristen aikakäsitteiden käsittely on vähäistä. Oppiaineita tutkiessani huomasin, että oppiaineet ja niiden sisällöt, mitkä käsitteivät aikaa, pitivät sisällään myös kulttuurillisia piirteitä siitä, kuinka aikaa käsitellään. Pyrin yhdistämään E.T. Hallin ja Richard D. Lewisin ajatukset ajasta ja opetussuunnitelman sisällöt ja näin ollen

tarkastelemaan millaisia kulttuurisia aikakäsitys piirteitä oppiaineissa ilmenee. Jokainen kohta missä käsiteltiin aikaa vastasi jotain kulttuurista tapaa käsitellä aikaa, mutta en usko, että opetussuunnitelman suunnittelussa on ajateltu asiaa kulttuuristen aikakäsitteiden kautta. Opetussuunnitelmassa opetuksen sisällöt ovat monipuolisia ja laajoja, mutta koen ettei kulttuureja ole otettu huomioon tarpeeksi etenkin, kun kyseessä on kulttuuriset aikakäsitteet. Asiat tulevat joltain määrin esille, mutta koen etteivät ne ole olleet tietoisia ja suunniteltuja valintoja opetussuunnitelman suunnittelussa, sillä käsitteitä ei ole mainittu sanallakaan. Eli opetussuunnitelmassa huomioidaan erilaisia kulttuureja, mutta kuinka tietoisia valintoja valinnat ovat olleet eivät ilmene opetussuunnitelmasta, jonka vuoksi ei voida täysin puhua sen huomioimisesta, jos teko ei ole ollut tietoinen.

7 Pohdintaa

Tutkimuksessani kulttuuriset aikakäsitteet ja niiden huomioiminen uusimmassa opetussuunnitelmassa on pitänyt sisällään tutkimusta ajasta, kulttuurista ja niiden kautta muodostuneesta käsiteestä; kulttuuriset aikakäsitteet. Tutkiessani aihetta olen todennut, että vaikka aiheesta puhuminen on todella vähäistä, ja sen huomioiminen opetussuunnitelmassa on vähäistä, voidaan kuitenkin löytää jonkinlaisia viiteitä kulttuurisista aikakäsitteistä myös opetussuunnitelmassa. Kulttuuriset aikakäsitteet käyvät ilmi opetussuunnitelmassa, mutta niiden löytäminen vaatii sen, että aiheesta on aikaisempaa tietoa, jonka avulla voi itse päätellä miten kulttuuriset aikakäsitteet siinä ilmenevät. Vaikkakin opetussuunnitelmastamme on havaittavissa erilaisia tapoja nähdä aikaa, koen kuitenkin, että aihetta voisi käydä läpi vielä laajemmin ja monipuolisemmin. Tärkeää olisi, että erityisesti kasvatusalan ammattilaiset olisivat tietoisia erilaisista kulttuurisista aikakäsitteistä, jonka kautta siitä tulisi myös laajempi osa opetussuunnitelmaa.

Tällä hetkellä ainut oppiaine, jossa mainitaan, konkreettisesti aikakäsitteet, on elämäkatsomustieto. Elämäkatsomustieto on oppiaine, joka on vaihtoehtoinen oppiaine uskonnon kanssa, joka on jo merkki siitä, ettei jokainen oppilas osallistu elämäkatsomustiedon tunneille. Tästä voimme päätellä, ettei jokainen oppilas käy läpi oppiaineen pitämiä sisältöjä, mikä pitää sisällään erilaiset aikakäsitteet ja näin ollen oppilas ei pääse käsittelemään aihetta ja ei sen vuoksi saa niin laajaa ja monipuolista kuvaa, jotta oppisi havainnoimaan niitä omassa ympäristössään.

Ympäristömme muuttuu globalisaation myötä, Suomen maahanmuuttajien määrä kasvaa ja muutenkin kansainvälisyys lisääntyy median kautta ja talous ja muu liikekumppanuus tekee enemmän yhteistyötä muiden valtioiden ja kulttuurien kanssa. Tämän myötä myös kulttuuriset aikakäsitteet alkavat näkyä myös meidän arjessamme. Kulttuuriin integroiminen on tärkeä osa maahanmuuttoa, mutta parhaiten se onnistuu, kun on tietoinen toisen henkilön lähtökohdista ja ajattelutavoista. Jotta saavuttaisimme opetuksessamme paremmat oppimismahdollisuudet, tulee kasvatusalan ammattilaisten olla tietoisia kulttuurin ominaispiirteissä, jonka avulla pystymme ymmärtämään oppilasta paremmin ja näin ollen yksilöllistämään opetusta. Tietenkin voidaan ajatella, että opettajan tietoisuus olisi osana eriyttämistä, mutta myöhemmällä mittakaavalla olisi tärkeää saada se myös omaksi osioksi opetussuunnitelmaa.

Kulttuuristen aikakäsitteiden ymmärtäminen vähentää kulttuurien välisiä konfliktitilanteita, joita voi tapahtua erilaisissa arjen tilanteissa kuten ihmissuhteissa ja työelämässä. Konfliktitilanteissa usein väärinymmärretään toinen osapuoli ja osapuolen reaktio tilanteeseen otetaan usein loukkauksena, vaikka kyseessä saattaisi olla vain kulttuurinen ero. Jos lapset oppisivat jo koulussa kulttuurien välisiä eroja, he oppisivat katsomaan tilanteita useammasta näkökulmasta ja näin ollen ymmärtämään toisen osapuolen tekoja loukkaantumatta. Tämän myötä myös ennakkoluulojen määrä voi vähentyä, ja ihanteellisesti ajateltuna se voi vaikuttaa myös rasismien vähenemiseen. Sillä ajattellessamme rasismia kyseessä on tietämättömyys tietystä asiasta, mikä on muuttunut peloksi, joka ilmenee rasismina.

Koulun tarkoitus on valmistaa oppilas elämää varten ja näin ollen kartuttaa hänen taitojaan ei vain akateemisesti vaan myös elämänohjeita antaen. On tärkeää, että koulussa painotetaan paljon akateemiseen sisältöön, mutta tärkeitä olisi oppia myös itsestä ja kuinka kohdata muut. Koulun tärkein tehtävä on luoda turvallinen oppimisympäristö, joka toimii omanlaisena stimulaationa oikealle elämälle. Koulussa lapsi koettelee rajoja onnistumisten ja vaistonkäymisten kautta ja näin ollen oppii turvallisessa ympäristössä toimimaan oikein erilaisten ihmisten kanssa.

Tutkimustani aion jatkaa gradussani, ja tarkoitukseni olisi tutkia erityislasten aikakäsitystä ja kuinka he kokevat ajan. Haastattelujen kautta tarkoitukseni olisi löytää keinoja, kuinka helpottaa oppilaiden ajankäsitteen helpottamista ja ajan kulun ymmärtämistä, käyttäen apuna erilaisia tapoja kuvata aikaa oli se sitten kinesteettisesti, visuaalisesti tai auditiivisesti. Tutkielmani avulla olen saanut kartutettua tietoa ajasta ja sen erilaisista käsiteistä, minkä uskon auttavan tehdessäni pro-gradu tutkielmaani.

Tutkielmani myötä olen oppinut ymmärtämään aikaa ja siihen liittyviä ilmiöitä, aikaa voidaan mitata, tuntea ja kokea ja sen vuoksi voidaan ajatella jokaisella olevan oma aikansa, jonka kautta elää. Antaako ajan viedä, ohjata tai mennä vain ohitse on jokaisen ihmisen oma päätös, ja ainut tapa elää hyvässä harmoniassa muiden kanssa on oppia ymmärtämään muita, joiden kautta oppii ymmärtämään myös itseään. Mutta ajan ymmärtäminen vaatiikin paljon työtä meiltä jokaiselta ja sen vuoksi ei voida ajatella prosessin olevan helppo ja sen vuoksi, jos joku minulta kysyy mitä aika on, vastaisin kysymykseen samoin tavoin kuin Augustinus (356-430):

“Aika? Jos minulta ei kysytä, niin tiedän kyllä, mitä se on, mutta jos minulta kysytään, niin en osaa selittää”.

8 Lähteet / References

- Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (2013). *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus.
- Bennhold-Samaan, L. & Storti, C. (2011). *Culture Matters: The Peace Corps Cross-cultural Workbook*. Yhdysvallat: Government Printing Office.
- Dumont, L. (1986). *Essays on individualism. Modern Ideology in Anthropological Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eurostat. (2015). *Foreign citizens accounted for fewer than 7% of persons living in the EU Member States in 2014*. Haettu (13.4.2019) osoitteesta: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7113991/3-18122015-BP-EN.pdf/d682df12-8a77-46a5-aaa9-58a00a8ee73e?_ga=2.152941178.2132432383.1556291610-581138502.1556291610
- Fraser, J. T. (1966). *The study of time*. Teoksessa J.T. (toim.) *The voices of time*. New York: G. Braziller. 582-594
- Frisk, O. & Tulkki, H. (2005). *Kulttuuriavain*. Helsinki: Otava.
- Hall, E.T. (1983). *The Dance of Life: The Other Dimension of Time*. Garden City, NY: Anchor/Doubleday.

- Hall, E.T. & Hall, M. R. (1990). *Understanding cultural differences*. Yarmouth (Me.): Intercultural Press.
- Hart-Davis, A., Ovaska, M. & Jauhiainen, S. (2012). *Aika: Suuren mysteerin jäljillä*. [Helsinki]: Gummerus.
- Helman, C. (2005). *Cultural aspects of time and ageing*. Yhdysvallat. European Molecular Biology Organization: Science and Society.
- Hawking, S. W., Sagan, C. & Varteva, R. (1988). *Ajan lyhyt historia: Alkuräjähdyksestä mustiin aukkoihin*. Porvoo: WSOY.
- Kanaoja, S. (1993). *Luokan heterogeenisuus opettajan kokemana. Tapaus tutkimus pääkaupunkiseudun kahdesta ensimmäisestä luokasta*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta: Turun opettajalaitos.
- Kareem, J. & Littlewood, R. (1992). *Intercultural therapy: Themes, interpretations and practice*. Oxford: Blackwell Scientific.
- Lehtola, S. (2000). *Koulutulokas. Esikoululaisten ajatuksia ja tuntemuksia kouluun siirtymisestä ja oppimisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lewis, R. D. & Salminen, E. (1996). *Kulttuurikolareita*. Helsingissä: Otava.
- Nakamura, H. (1966). *Time in Indian and Japanese Thought*. New York: G. Braziller.

Needham, J. (1966). *Time and knowledge in China and the West*. New York: Braziller.

Ojanen, E. (2007). *Ajan filosofia*. Helsinki: Kirjapaja.

Opetushallitus. (2015). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.

Piaget, J. & Inhelder, B. (1977). *Lapsen psykologia*. Jyväskylä: Gummerus.

Puukari, S. & Korhonen, V. (2013). *Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö*. Jyväskylä: PS-kustannus

Rawlence, C. (1985). *About Time*. London: Jonathan Cape.

Ridley, B. K. & Pietiläinen, K. (1998). *Aika, avaruus ja asiat*. Helsinki: Terra Cognita.

Salmi, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Salo-Lee, L. (2005). *Kohden kulttuurienvälistä kompetenssia. Teoksessa Varis, T. (toim.) Uusrenessanssiajattelu, digitaalinen osaaminen ja monikulttuurisuuteen kasvaminen*. Saarijärvi: Saarijärven Offiset Oy.

Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. & Roy, C. S. (2015). *Intercultural communication: A reader*. Boston. Singapore: Wadsworth Cengage Learning.

- St. Augustine. (1912). *Confessions*. New York: Macmillan.
- Sue, D. W. & Sue, D. (1990). *Counseling the culturally different: Theory and practice (2. ed.)*. New York: John Wiley.
- Syrjälä, L. & Syrjäläinen, E. & Ahonen, S. & Saari, S. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Valli, R. & Aaltola, J. (2015). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu : virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (4. uud. ja täyd. p.)*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virtanen, V. (2013). *Ajan nuoli*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Väestöliitto. (2019). *Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri*. Helsinki. Haettu (1.4.2019) osoitteesta: (http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/)